

*Курепіна О. Ю.,**кандидат юридичних наук, докторант**Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»*

ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАСОБАМИ СТИМУЛЮЮЧОГО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Обґрунтовано положення про те, що в основу механізму державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва мають бути покладені правові підходи, які узгоджуються з вимогами ЄС щодо форм та способів стимулювання суб'єктів господарювання зазначених категорій, що стане запорукою належного транспонування норм права ЄС у національне законодавство. Відзначається, що стан вітчизняного законодавства у сфері державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва характеризується наявністю окремих недоліків та протиріч, у тому числі, зумовлених неналежним рівнем імплементації норм права ЄС у сфері державної допомоги. Наголошується на тому, що ключовою умовою надання державних та/або місцевих ресурсів, у тому числі на цілі сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, є допустимість державної допомоги. Аргументовано, що зазначена кваліфікуюча правова ознака може набувати абсолютного або відносного характеру залежно від низки обставин і, в першу чергу, цілей, які впливають на оцінку прийнятності для конкуренції заходів підтримки з боку держави та/чи органів місцевого самоврядування. Державна допомога для цілей підтримки малого та середнього підприємництва визнається такою, що належить до категорії відносно допустимої, тобто такої, що може бути визнана допустимою у разі дотримання відповідних критеріїв оцінки допустимості, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. Проведений порівняльно-правовий аналіз норм як Критеріїв № 348, так і деяких інших актів законодавства України, засвідчив неналежну імплементацію підходів, закладених у Регламенті Комісії (ЄС) № 651/2014 щодо визначення поняття «стартап» (у частині класифікаційної групи суб'єктів господарювання та умов, яких має бути дотримано) та форм надання їм державної допомоги (як за переліком, так і змістовним наповненням). Звертається увага на те, що у Критеріях № 348 лише частково знайшли відображення правові засоби підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, які передбачають допомогу у доступі до фінансування, встановлені Регламентом Комісії (ЄС) № 651/2014 (допомога стартапам є одним з видів такої допомоги). У зв'язку з цим пропонується змістовно оновити Критерії № 348 із нормативним закріпленням інших видів допомоги у доступі до фінансування для малого та середнього підприємництва, що знайшли вияв у Регламенті Комісії (ЄС) № 651/2014.

Ключові слова: стимулюючий правовий режим господарювання; суб'єкти малого та середнього підприємництва; підтримка; державна допомога; право ЄС.

Постановка проблеми. В умовах військової агресії проти України та на період повоєнного відновлення важливого зна-

чення набуває зважена державна економічна політика, спрямована на підтримку бізнесу, в цілому, і, особливо, суб'єктів малого та середнього підприємництва. Адже, як зазначається у оприлюдненому Підсумковому резюме щодо діагностики промисловості країни («Ukraine Industrial Country Diagnostics 2023 Executive Summary»), підготовленому за результатами роботи команди «United Nations Industrial Development Organization» в Україні, до початку війни мікро-, малі та середні підприємства виробляли більше половини всієї продукції та забезпечували роботою 75% зайнятого населення. Додатково у Підсумковому резюме наголошується, що у 2020 році мікро-, малі та середні підприємства становили приблизно 99,9% суб'єктів господарювання в країні (з них близько 83% були мікропідприємствами), виробляючи 66,3% усіх товарів [1, с. 20].

На важливій ролі суб'єктів малого та середнього підприємництва у активізації соціально-економічних процесів, що відбуваються у межах Європейського Союзу, зосереджено увагу у Комунікації Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічного та соціального комітету та Комітету регіонів «Пакет допомоги МСП» від 12.09.2023 COM/2023/535. Зокрема, відзначається те, що малі та середні підприємства посідають центральне місце в економічній і соціальній структурі Європи. При цьому, як стверджується у розділі 1 «Питання малого бізнесу» Комунікації Комісії, 24 мільйони європейських малих та середніх підприємств представляють 99% усіх підприємств Європейського Союзу (далі – ЄС), забезпечуючи дві третини робочих місць у приватному секторі в ЄС [2].

Відповідно, створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва доцільно розглядати як пріоритетне завдання комплексу економіко-правових реформ функціонального та секторального характеру, що знайшло втілення у заходах, запланованих до реалізації на виконання Плану України, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244-р за напрямом «Бізнес-середовище» (розділ 8) [3].

Відтак, актуалізується потреба у використанні потенціалу стимулюючого правового режиму господарювання, який, у попередніх авторських розробках, пропонується розглядати як систему правових норм, спрямованих на регулювання господарських відносин із використанням комплексу правових засобів стимулюючого характеру, які переслідують мету створення передумов для реалізації державної економічної політики за її пріоритетними напрямками у спосіб, який забезпечить сталий розвиток держави та суспільства [4].

В основу механізму державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва мають бути покладені правові підходи, які узгоджуються з вимогами ЄС щодо форм та способів стимулювання суб'єктів господарювання зазначених категорій, що стане запорукою належного транспонування норм права ЄС у національне законодавство. Водночас стан вітчизняного законодавства у зазначеній сфері свідчить про наявність окремих недоліків та протиріч, у тому числі, зумовлених неналежним рівнем імплементації норм права ЄС у сфері державної допомоги.

Отже, обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства у досліджуваній сфері відносин становить науковий інтерес та зумовлює актуальність виконання представленого дослідження.

Стан дослідження. У наукових дослідженнях юридичного профілю широко представлено проблематику правового забезпечення розвитку економіки, стимулювання діяльності суб'єктів господарювання, що знайшло втілення у працях Ю.Є. Атаманової, В.Є. Вакім, М.Д. Василенка, О.М. Вінник, О.Р. Зельдіної, Л.В. Крупи, О.Є. Ліллемяе, Д.В. Лічак, А.В. Матвєєвої, Т.В. Некрасової, Я.В. Петруненка, О.П. Подцерковного, В.В. Поєдинок, С.В. Сєребряка, Д.Ю. Сіюшова, Л.В. Таран, В.А. Устименка, І.М. Феофанової, В.В. Чайковської та ін.

В той же час у запропонованому дослідженні приділяється увага недостатньо висвітленим у наукових джерелах питанням, пов'язаним із вдосконаленням законодавства України у сфері державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва у контексті адаптації до права ЄС.

Метою статті є виявлення особливостей підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва засобами стимулюючого правового режиму господарювання.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що відносини, пов'язані із стимулюванням суб'єктів господарювання за рахунок державних та/або місцевих ресурсів є предметом регулювання Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 [5], вбачається за доцільне акцентувати увагу на необхідності оцінки форм та способів підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва саме через призму норм зазначеного Закону та нормативно-правових актів, прийнятих на виконання цього законодавчого акта.

Попри те, що правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва отримали вираз у Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 [6], втім доводиться констатувати відсутність кореляції норм останнього із Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на виконання вимог цього Закону, у частині визначення підстав, умов, форм та способів надання окремих видів державної підтримки. Зазначена обставина знайшла наукову оцінку у межах раніше оприлюдненого авторського дослідження [7, с. 37–38].

Як випливає з ч. 2 ст. 16 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», основними видами фінансової державної підтримки є:

1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;

2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;

3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;

4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;

5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій;

6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;

7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;

8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Додатково у ч. 3 ст. 16 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» наводиться норма про те, що порядок використання коштів державного бюджету для фінансової державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва затверджується відповідно до вимог бюджетного законодавства.

Вочевидь, зазначена норма мала б щонайменше містити застереження про те, що підстави, умови, форми та спосіб надання державної підтримки суб'єктам малого і середнього підприємництва визначаються Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на виконання вимог цього Закону.

У зв'язку з цим важливо наголосити на тому, що ключовою умовою надання державних та/або місцевих ресурсів, у тому числі на цілі сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, є допустимість державної допомоги. Зазначена кваліфікуюча правова ознака може набувати абсолютного або відносного характеру залежно від низки обставин і, в першу чергу, цілей, які впливають на оцінку прийнятності для конкуренції заходів підтримки з боку держави та/чи органів місцевого самоврядування.

Так, абсолютно допустимою можна визнати таку державну допомогу, яка відповідає вимогам, встановленим ст. 5 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а саме:

1) допомога має соціальний характер, кінцевими вигодонабувачами якої є споживачі, за умови, що така допомога надається без дискримінації, пов'язаної з походженням товарів;

2) надається з метою відшкодування збитків, завданих надзвичайними ситуаціями техногенного чи природного характеру.

На протигагу абсолютно допустимій, відносно допустима державна допомога може визнаватися допустимою, якщо вона, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», надається для таких цілей:

1) сприяння соціально-економічному розвитку регіонів, рівень життя в яких є низьким або рівень безробіття є високим;

2) виконання загальнодержавних програм розвитку або розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру;

3) сприяння окремим видам господарської діяльності або окремих економічних сфер, або суб'єктам господарювання в окремих економічних зонах, за умови, що це не суперечить

міжнародним договором України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

4) підтримки культури, креативних індустрій, туризму та збереження культурної спадщини, якщо вплив такої державної допомоги на конкуренцію є неістотним.

Своєю чергою державна допомога для цілей підтримки малого та середнього підприємництва належить до категорії відносно допустимої, тобто такої, що може бути визнана допустимою у разі дотримання відповідних критеріїв оцінки допустимості, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. Зокрема, оцінка допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для підтримки середнього та малого підприємництва здійснюється з урахуванням однойменних Критеріїв, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348 (далі – Критерії № 348) [8].

Як впливає з п. 7 Критеріїв № 348, до категорій отримувачів державної допомоги належать суб'єкти середнього та малого підприємництва, що провадять діяльність у будь-якій галузі. Зважаючи на назву зазначеного нормативно-правового акта та чітку ідентифікацію категорії отримувачів державної допомоги, спірним та неоднозначним видається положення п. 6 Критеріїв № 348, згідно з яким після прийняття рішення про надання державної допомоги надавач державної допомоги на власному офіційному веб-сайті має оприлюднити інформацію, у тому числі, із зазначенням найменування отримувача державної допомоги, його категорії (мале, середнє або велике підприємство).

Як переконує правотворча та правозастосовна практика ЄС, зазвичай підтримка суб'єктів великого підприємництва є виключенням з правил надання державної допомоги, встановлених Регламентом Комісії (ЄС) № 651/2014 від 17.06.2014 про визнання певних категорій допомоги сумісними з внутрішнім ринком на застосування статей 107 та 108 Договору (так званого Загального блоку виключень регулювання – абрєвіатура англійською мовою GBER) (далі – Регламент Комісії (ЄС) № 651/2014) із останніми змінами, внесеними у червні 2023 року [9]. Прийнятність державної допомоги суб'єктам великого підприємництва визнається лише у випадку здійснення початкових інвестицій у межах правил, встановлених для регіональної державної допомоги.

Зазначене логічним чином впливає зі змісту п. 3 ст. 14 Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014. Так, наголошується те, що у сферах, де надається допомога, які відповідають умовам п. «а» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, допомога може надаватися для будь-якої форми початкових інвестицій незалежно від розміру бенефіціара. В той час як у районах, де надається допомога, що відповідають умовам п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, допомога може надаватися малим та середнім підприємствам для будь-якої форми початкових інвестицій, а великим підприємствам лише для початкових інвестицій, які створюють нову економічну діяльність у відповідній сфері [9].

Аналогічний наголос зроблено у Комунікації Європейської Комісії «Керівні принципи щодо регіональної державної допомоги» від 29.04.2021 № 2021/С 153/01 [10] (далі – Керівні принципи № 2021/С 153/01). Про це красномовно свідчить пар. 14 підр. 2.1 Керівних принципів № 2021/С 153/01, який містить застереження про те, що оскільки *регіональна допомога великим підприємствам для їх інвестицій навряд чи матиме сти-*

мулюючий ефект, як правило, вона не може розглядатися як сумісна з внутрішнім ринком згідно з п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, якщо тільки вона не надається для *початкових інвестицій*, які створюють нові види економічної діяльності в сферах, визначених п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС відповідно до критеріїв, викладених у цих Керівних принципах. Більш детально про підсумки аналізу національного законодавства та актів права ЄС щодо особливостей застосування регіональної державної допомоги представлено в окремому авторському дослідженні [11].

Привертає увагу також п. 5 Критеріїв № 348, згідно з яким державна допомога, крім державної допомоги для підтримки стартапів, надається в будь-якій формі, визначеній Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Для підтримки стартапів встановлено наступні форми державної допомоги: кредити на пільгових умовах; гарантії; гранти.

Порівняльно-правовий аналіз норм Критеріїв № 348, як буде показано далі і деяких інших актів законодавства України, засвідчує неналежну імплементацію підходів, закладених у Регламенті Комісії (ЄС) № 651/2014 щодо визначення поняття «стартап» (у частині класифікаційної групи суб'єктів господарювання та умов, яких має бути дотримано) та форм надання їм державної допомоги (як за переліком, так і змістовним наповненням).

У пп. 1 п. 3 Критеріїв № 348 міститься лише позначення того, що новостворений бізнес визнається стартапом без будь-якої конкретизації. Своєю чергою, розгорнуте визначення поняття «стартап» наводиться у п. 2 Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затверженому постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14.03.2023 № 229). Зокрема, новостворений бізнес (стартап) визначається як категорія суб'єктів підприємництва, строк реєстрації яких як суб'єктів господарювання не перевищує 12 місяців, а також суб'єктів підприємництва, строк реєстрації яких як суб'єктів господарювання перевищує 12 місяців, у разі, коли факт провадження ними підприємницької діяльності не підтверджується документально [12]. При цьому термін «суб'єкти підприємництва» у згаданому Порядку об'єднує суб'єктів мікропідприємництва, малого та середнього підприємництва.

Таким чином, можна дійти висновку, що стартапами можуть бути визнані суб'єкти господарювання, які відносяться за своїми ознаками до класифікаційних груп мікропідприємництва, малого та середнього підприємництва.

Проте такий підхід, що знайшов закріплення у вітчизняному законодавстві, не відповідає нормативним положенням, що знайшли вияв у Регламенті Комісії (ЄС) № 651/2014.

Так, у п. 2 ст. 22 Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014 згадуються *мали підприємства* як такі, що є прийнятними суб'єктами господарювання у контексті сумісності з внутрішнім ринком надання державної допомоги. У п. 2 ст. 2 Додатку 1 до Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014 уточнюється, що малим підприємством визнається підприємство, в якому працює менше 50 осіб і річний оборот та/або річний баланс якого не перевищує 10 мільйонів євро. Принагідно зазначимо, що вказані кваліфікуючі ознаки малого підприємства знайшли втілення у ч. 3 ст. 55 Господарського кодексу України від 16.01.2003 [13], яка містить поділ суб'єктів господарювання на суб'єктів мікропідприємництва, малого, середнього та великого підприємництва

залежно від критеріїв кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік.

Значно диференційованими слід визнати умови, яким мають відповідати стартапи, що знайшло вияв у п. 2 ст. 22 Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014, а саме встановлено те, що прийнятним для цілей вказаної статті є мале підприємство, що не котирується на біржі, протягом 5 років після його реєстрації, яке відповідає таким сукупним умовам:

(а) воно не взяло на себе діяльність іншого підприємства, за винятком випадків, коли оборот об'єкта діяльності становить менше 10 % обороту відповідного підприємства у фінансовому році, що передує поглинню;

(б) воно ще не розподілило прибуток;

(с) воно не придбало інше підприємство або не було створено шляхом злиття, якщо тільки оборот придбаного підприємства не становить менше 10 % обороту відповідного підприємства за фінансовий рік, що передує придбанню, або обороту підприємства, утвореного через злиття менш ніж на 10 % перевищує сумарний оборот підприємств, що зливаються, за фінансовий рік, що передував злиттю [9].

Форми та максимальний розмір державної допомоги для підтримки стартапів закріплені у п. 9 Критеріїв № 348, а саме:

1) у формі кредитів на пільгових умовах:

строком на десять років становить 2 млн. євро обсягу кредиту за офіційним валютним курсом Національного банку, встановленим на дату надання державної допомоги;

строком від п'яти до десяти років визначається як добуток наведеного значення максимального розміру державної допомоги та співвідношення десяти років і фактичного строку кредиту;

строком до п'яти років визначається на рівні максимального значення розміру державної допомоги у формі кредитів строком на п'ять років;

2) у формі гарантій:

строком на десять років становить 3 млн. євро гарантованої суми за офіційним валютним курсом Національного банку, встановленим на дату надання державної допомоги;

строком від п'яти до десяти років визначається як добуток наведеного значення максимального розміру державної допомоги та співвідношення десяти років і фактичного строку дії гарантії;

строком до п'яти років визначається на рівні максимального розміру гарантованої суми для гарантії строком на п'ять років.

Розмір гарантії без урахування гарантованої суми з обслуговування кредиту не повинен перевищувати 80 відсотків розміру кредиту;

3) у формі грантів становить до 800 тис. євро за офіційним валютним курсом Національного банку, встановленим на дату надання державної допомоги.

Водночас вбачається невідповідність форм та розмірів державної допомоги для підтримки стартапів, встановлених Критеріями № 348, п. 3 ст. 22 Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014, яким закріплено, окрім переважно менших за розміром сум фінансування, додаткову форму державної допомоги, як-то надання податкових пільг, а також інтегровано умови, пов'язані з диференціацією територій країн-членів ЄС на дві категорії – «А» або «С», що у подальшому знаходить закріплення у картах регіональної державної допомоги кожної країни-члена ЄС

з подальшим схваленням з боку Європейської Комісії та впливає на ступінь інтенсивності державної допомоги.

Зокрема, Регламентом Комісії (ЄС) № 651/2014 передбачаються наступні форми та розміри допомоги стартапам:

(а) кредити з відсотковими ставками, які не відповідають ринковим умовам, строком на 10 років і максимальною номінальною сумою до 1,1 мільйона євро, або 1,65 мільйона євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, і відповідають умовам п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, або 2,2 мільйона євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, які відповідають умовам пункту п. «а» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС. Для кредитів тривалістю від 5 до 10 років максимальні суми можна скоригувати шляхом множення наведених вище сум на співвідношення між 10 роками та фактичною тривалістю позики. Для кредитів тривалістю менше 5 років максимальна сума буде такою ж, як і для кредитів терміном 5 років;

(б) гарантії з преміями, які не відповідають ринковим умовам, тривалістю 10 років і максимум до 1,65 мільйона євро гарантованої суми, або 2,48 мільйона євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, і відповідають умовам п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, або 3,3 мільйона євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, які відповідають умовам п. «а» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС. Для гарантії із тривалістю від 5 до 10 років максимальна гарантована сума може бути скоригована шляхом множення наведених вище сум на співвідношення між 10 роками та фактичною тривалістю гарантії. Для гарантії тривалістю менше 5 років максимальна гарантована сума буде такою ж, як і для гарантії тривалістю 5 років. Гарантія не повинна перевищувати 80 % базового кредиту;

(с) гранти, включаючи інвестиції в акціонерний або квазіакціонерний капітал, процентні ставки та гарантійні премії, знижені до 0,5 мільйона євро валового еквівалента гранту або 0,75 мільйона євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, і відповідають умовам п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, або 1 мільйон євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, які відповідають умовам п. «а» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС;

(д) податкові пільги для відповідних підприємств до 0,5 мільйона євро валового еквівалента гранту або 0,75 мільйона євро для підприємств, заснованих у регіонах, які отримують допомогу, що відповідають умовам п. «с» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС, або 1 мільйон євро для підприємств, заснованих у регіонах, яким надається допомога, що відповідають умовам п. «а» ч. 3 ст. 107 Договору про функціонування ЄС [9].

Додатково варто звернути увагу, що у Критеріях № 348 лише частково знайшли відображення правові засоби підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, які передбачають допомогу у доступі до фінансування, встановлені Регламентом Комісії (ЄС) № 651/2014. Адже допомога стартапам є одним з видів такої допомоги. Вбачається, що Критерії № 348 мають змістовно також охопити такі види допомоги у доступі до фінансування для малого та середнього підприємництва, що знайшли вияв у наступних статтях Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014, а саме:

допомога у фінансуванні ризиків (ст. 21);

допомога у фінансуванні ризиків малого та середнього підприємництва у формі податкових пільг для приватних інвесторів, які є фізичними особами (ст. 21а);

допомога альтернативним торговим платформам, що спеціалізуються на малому та середньому підприємстві (ст. 23);

допомога на витрати на розвідку (у значенні витрат на: первинну перевірку та офіційну належну перевірку, проведену керівниками фінансових посередників або інвесторів для виявлення прийнятних підприємств; інвестиційні дослідження) (ст. 24).

Вбачається, що приведення у відповідність до права ЄС вітчизняного законодавства, що визначає форми та види державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, сприятиме інтенсифікації євроінтеграційних процесів та створенню передумов для підвищення якості законодавства у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання.

Висновки. За підсумками виконаного дослідження можна дійти наступних висновків:

обґрунтовано положення про те, що в основу механізму державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва мають бути покладені правові підходи, які узгоджуються з вимогами ЄС щодо форм та способів стимулювання суб'єктів господарювання зазначених категорій, що стане запорукою належного транспонування норм права ЄС у національне законодавство;

відзначається, що стан вітчизняного законодавства у сфері державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва характеризується наявністю окремих недоліків та протиріч, у тому числі, зумовлених неналежним рівнем імплементування норм права ЄС у сфері державної допомоги;

наголошується на тому, що ключовою умовою надання державних та/або місцевих ресурсів, у тому числі на цілі сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, є допустимість державної допомоги. Аргументовано, що зазначена кваліфікуюча правова ознака може набувати абсолютного або відносного характеру залежно від низки обставин і, в першу чергу, цілей, які впливають на оцінку прийнятності для конкуренції заходів підтримки з боку держави та/чи органів місцевого самоврядування. Державна допомога для цілей підтримки малого та середнього підприємництва визнається такою, що належить до категорії відносно допустимої, тобто такої, що може бути визнана допустимою у разі дотримання відповідних критеріїв оцінки допустимості, що затверджуються Кабінетом Міністрів України;

визнається спірним та таким, що суперечить меті Критеріїв № 348, положення п. 6 зазначених Критеріїв, яким передбачається, що до категорії отримувачів державної допомоги, інформація про яких підлягає оприлюдненню, можуть бути віднесені суб'єкти великого підприємництва. Спираючись на окремі акти права ЄС, доводиться, що підтримка суб'єктів великого підприємництва є виключенням з правил надання державної допомоги, встановлених Регламентом Комісії (ЄС) № 651/2014, Керівних принципів № 2021/С 153/01 та є прийнятною лише у випадку здійснення початкових інвестицій у межах правил, встановлених для регіональної державної допомоги;

проведений порівняльно-правовий аналіз норм як Критеріїв № 348, так і деяких інших актів законодавства України, засвідчив неналежну імплементацію підходів, закладених

у Регламенті Комісії (ЄС) № 651/2014 щодо визначення поняття «стартап» (у частині класифікаційної групи суб'єктів господарювання та умов, яких має бути дотримано) та форм надання їм державної допомоги (як за переліком, так і змістовним наповненням), а саме:

1) встановлено, що, відповідно до Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014, правовий статус стартапу можуть набувати малі підприємства та у разі відповідності низці правових умов, що не знайшло відтворення у національному законодавстві;

2) виявлено невідповідність форм та розмірів державної допомоги для підтримки стартапів, встановлених Критеріями № 348, п. 3 ст. 22 Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014, яким закріплено, окрім переважно менших за розміром сум фінансування, додаткову форму державної допомоги, як-то надання податкових пільг, а також інтегровано умови, пов'язані з диференціацією територій країн-членів ЄС на дві категорії – «А» або «С», що у подальшому знаходить закріплення у картах регіональної державної допомоги кожної країни-члена ЄС з подальшим схваленням з боку Європейської Комісії та впливає на ступінь інтенсивності державної допомоги;

звертається увага на те, що у Критеріях № 348 лише частково знайшли відображення правові засоби підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, які передбачають допомогу у доступі до фінансування, встановлені Регламентом Комісії (ЄС) № 651/2014 (допомога стартапам є одним з видів такої допомоги). У зв'язку з цим пропонується змістовно оновити Критерій № 348 із нормативним закріпленням інших видів допомоги у доступі до фінансування для малого та середнього підприємництва, що знайшли вияв у Регламенті Комісії (ЄС) № 651/2014.

Література:

1. Ukraine Industrial Country Diagnostics 2023 Executive Summary. *United Nations Industrial Development Organization official website*. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-02/Executive%20summary_industrial%20diagnostic%20study_2023_0.pdf.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions SME Relief Package. Com/2023/535 final. *Офіційний веб-сайт Eur-lex. Access to European Union Law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2023%3A535%3AFIN>.
3. Про схвалення Плану України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2024-%D1%80#Text>.
4. Курепіна О.Ю. Стимулюючий правовий режим господарювання у системі господарського права: поняття та співвідношення зі спеціальним режимом господарювання. *Економіка та право*. 2023. № 3. С. 18–40. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.03.018>.
5. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 № 1555-VII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.
6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
7. Курепіна О.Ю. Стимулюючий правовий режим господарювання із превалюванням функціонального критерію. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*.

- Серія: *Юридичні науки*. 2024. Том 35 (74). № 2. С. 33–41. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.2/06>.
8. Критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для підтримки середнього та малого підприємництва, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2023-%D0%BF#Text>.
 9. Commission Regulation (EU) No 651/2014 of 17 June 2014 declaring certain categories of aid compatible with the internal market in application of Articles 107 and 108 of the Treaty (Text with EEA relevance). *Офіційний веб-сайт Eur-lex. Access to European Union Law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0651-20230701&qid=1699610699191>.
 10. Communication from the Commission Guidelines on regional State aid 2021/C 153/01. *Офіційний веб-сайт Eur-lex. Access to European Union Law*. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021XC0429\(01\)#ntr86-C_2021153EN.01000101-E0086](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021XC0429(01)#ntr86-C_2021153EN.01000101-E0086).
 11. Курепіна О.Ю. Особливості застосування стимулюючого правового режиму господарювання. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 63–71. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.8>.
 12. Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>.
 13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Kurepina O. Supporting small and medium-sized enterprises through tools of the legal regime stimulating economic activities

Summary. Justification is given for the position that the mechanism of state support for small and medium-sized enterprises should be based on legal approaches aligned with the EU's requirements regarding the forms and methods

of stimulating businesses in these categories. This alignment will ensure the proper transposition of EU law norms into national legislation. It is noted that the current state of domestic legislation in the field of state support for small and medium-sized enterprises is characterized by certain deficiencies and contradictions, including those caused by the inadequate implementation of EU state aid law provisions. It is emphasized that the key condition for providing state and/or local resources, including for the purpose of supporting the development of small and medium-sized enterprises, is the admissibility of state aid. It is argued that this qualifying legal feature can be either absolute or relative depending on various circumstances, primarily the goals that influence the assessment of the acceptability for competition of state and/or local government support measures. State aid for supporting small and medium-sized enterprises is recognized as relatively admissible, meaning it can be deemed permissible if certain acceptability criteria, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine, are met. A comparative legal analysis of both Criteria No. 348 and some other Ukrainian legislative acts revealed inadequate implementation of the approaches established in Commission Regulation (EU) No. 651/2014 regarding the definition of «startup» (in terms of the classification group of enterprises and the conditions that must be met) and the forms of state aid provided to them (in terms of both the list and the substantive content). It is noted that Criteria No. 348 only partially reflect the legal means of supporting small and medium-sized enterprises, which include assistance in access to finance as established by Commission Regulation (EU) No. 651/2014 (support for startups is one such form of aid). Therefore, it is proposed to update Criteria No. 348 substantively by normatively including other types of financial access assistance for small and medium-sized enterprises, as reflected in Commission Regulation (EU) No. 651/2014.

Key words: legal regime stimulating economic activities; small and medium-sized enterprises; support; state aid; EU law.